

РОЗДІЛ V. ПРОБЛЕМИ ОСВІТИ ДЛЯ ХХІ СТОЛІТТЯ

УДК 378

Оксана Заболотна

Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини
ORCID ID 0000-0003-4901-1053

Людмила Загоруйко

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID ID 0000-0003-4250-3688
DOI 10.24139/2312-5993/2025.02/221-230

ШТУЧНИЙ ІНТЕЛЕКТ І АКАДЕМІЧНА ДОБРОЧЕСНІСТЬ: ЗАПИТАННЯ БЕЗ ВІДПОВІДЕЙ

Статтю присвячено дослідженню того, як провідні міжнародні академічні видавництва розробили та вдосконалили свою політику щодо використання штучного інтелекту в наукових публікаціях. Дослідники проаналізували веб-сайти п'яти великих академічних видавництв (визначених шляхом консультацій зі ШІ), щоб дослідити їхні підходи до регулювання ШІ. У дослідженні було проведено два аналізи з різницею у два роки, щоб відстежити еволюцію політики щодо використання ШІ. Результати показали, що всі видавці погодилися з тим, що ШІ ніколи не повинен генерувати текст, опублікований під авторством людини, що, по суті, суперечить основній меті генеративного ШІ. Порівняльний аналіз виявив фундаментальні зміни в підходах видавців. У дослідженні наголошується, що самі по собі технологічні методи виявлення не можуть вирішити фундаментальні проблеми доброчесності. Жодне програмне забезпечення не може замінити моральну відповідальність та етичну усвідомленість, яких дослідники повинні особисто дотримуватися. Дослідження робить висновок, що інструменти штучного інтелекту, такі як ChatGPT, повинні функціонувати як допоміжні засоби для досліджень, а не як замітники рукописів.

Ключові слова: штучний інтелект, академічна доброчесність, конфіденційність, видавнича політика, етичні норми.

Постановка проблеми. Штучний інтелект (ШІ) стрімко ввійшов у академічне поле і створив низку викликів, пов'язаних із етичними моментами різної природи. ШІ викликав значний інтерес і спонукав науковців, освітян і політиків до дискусій. Оскільки технології ШІ продовжують розвиватися безпрецедентними темпами, вони поступово проникають у всі освітні сфери. Однією з найгостріших дискусій, що виникають у зв'язку з проникненням ШІ в освіту і наукові дослідження, є взаємозв'язок штучного інтелекту та академічної доброчесності. Алгоритми ШІ стають дедалі складнішими, вони здатні генерувати контент, виправляти помилки і надавати зворотній зв'язок, допомагати студентам у навчанні, а науковцям – у дослідженнях. Однак вони породжують невизначеність щодо автентичності

академічних робіт, інтелектуальної власності та розмежування внеску людського та штучного інтелекту.

Академічна спільнота виявилася неготовою до необмежених можливостей генеративного штучного інтелекту і перебуває на роздоріжжі, не знаючи, як сприймати і чи приймати текстовий і візуальний матеріал, згенерований не людиною, але за участі людини та за її прямими вказівками і редагуванням. Академічна доброчесність, що ґрунтується на етичних принципах, забезпечує чесність і справедливість в освітній діяльності і наукових дослідженнях, однак використання штучного інтелекту кидає безліч викликів її основам, піднімаючи складні питання, на які наразі немає однозначних відповідей.

Аналіз актуальних досліджень. Питанням етичних норм використання штучного інтелекту у наукових та освітніх роботах присвячена низка праць українських науковців. Так, Н. Коновальчук (Коновальчук, 2023) у своєму дослідженні робить висновок, що для того, щоб здобувачі дотримувались принципів академічної доброчесності у написанні робіт, необхідно інформувати їх про відповідальність за порушення цих принципів, а також змінювати форми викладання.

Після вивчення зарубіжного досвіду колектив українських дослідників С. Толочко, Н. Бордюг та Л. Міронець (2023) надали рекомендації з дотримання академічної доброчесності за умов використання штучного інтелекту, а саме: інструменти ШІ повинні заохочувати активну участь здобувачів освіти, зокрема навички критичного мислення та розв'язання проблем; викладачі мають володіти інструментами ШІ, а також розробити змішану модель оцінювання здобувачів освіти, які використовують ШІ. Використання ШІ у науковій діяльності має бути зазначене в методологічній частині дослідження із покликанням; дотримуватися відповідних вимог конфіденційності та поважати права інтелектуальної власності тощо.

Інший колектив авторів – К. Яндола, А. Бабич та О. Мірошніченко (2024) у своєму дослідженні пропонують розглядати напрями формування відповідальної поведінки в аспекті використання ШІ в освітньому процесі закладів вищої освіти на рівнях здобувачів освіти, закладів вищої освіти та держави. На рівні здобувачів освіти ефективними заходами вважаються впровадження особистої відповідальності та підвищення обізнаності про використання ШІ. На рівні закладів вищої освіти пропонується забезпечення підтримки та ресурсів і розробка чітких правил і політик. На державному рівні

передбачається підтримка досліджень та інновацій і створення нормативно-правової бази.

Зарубіжні науковці у своїх дослідженнях наголошують на постійному діалозі про ШІ та академічну доброчесність, підкреслюючи важливість збалансованого підходу до використання переваг ШІ в освіті з дотриманням етичних стандартів. Також підкреслюється важливість створення культури академічної доброчесності для забезпечення етичного використання ШІ в освітніх цілях (Balalle, H. & Pannilage, S., 2025). Відповідальність за порушення принципів академічної доброчесності через використання ШІ була темою дослідження австралійських науковців (Birks, D., Clare, J., 2023). Вони наголошують, що дослідники мають пам'ятати, що академічна недоброчесність існувала ще до появи ШІ; жодна стратегія профілактики недоброчесності не є ідеальною для проблемної поведінки; зменшення конкретних можливостей для виникнення проблем не призводить до повномасштабного витіснення цих проблем; цільова профілактика недоброчесності часто може призвести до «дифузії переваг профілактики».

Узагальнюючи результати досліджень впливу ШІ на академічну доброчесність можемо констатувати, що попри всі переваги, які дає використання ШІ в навчанні та науці, він не є основним засобом навчання та наукових досліджень, а лише додатковим; фокус має бути на необхідності зазначення покликання в роботі на інструменти штучного інтелекту; слідувати принципам академічної доброчесності задля забезпечення якості навчання, викладання та проведення наукових досліджень.

Метою цієї статті є аналіз публікаційної політики провідних міжнародних академічних видавництв щодо взаємозв'язку між штучним інтелектом та академічною доброчесністю та узагальнення їхнього бачення етичних, педагогічних та соціальних наслідків цієї конвергенції. Хоча штучний інтелект поволив входити у всі сфери життя упродовж кількох десятиліть, наприкінці 2022 року він здивував людство своєю стрімкістю і здатністю до поширення і експонентного розвитку. Саме на початку 2023 року провідні академічні видавництва усвідомили, що необхідно якимось чином унормувати стосунки між природним і штучним інтелектом на сторінках своїх сайтів, які власне і стали джерелом інформації, що є предметом аналізу у цій статті.

Виклад основного матеріалу. Ми опрацювали вебсайти провідних академічних видавництв з метою дослідження того, як вони

ставляться до використання штучного інтелекту і в якому розрізі представляють інформацію. Інформацію щодо п'яти найвпливовіших видавництв згенеровано ШІ на запит «What are 5 top publishing houses that publish scholarly research?» (<https://chatgpt.com/share/682f4bd0-492c-8007-9910-0e87368a2b7c>). У таблиці представлені узагальнення щодо цього (див. Табл 1).

Стосовно цитування ChatGPT зауважимо, що авторам допомогли практичні поради Американської психологічної асоціації. Основні меседжі викладені у публікації О. Кузьмінської, Л. Лупаренко та О. Пінчук (2023): «ChatGPT генеруватиме унікальну відповідь у кожному сеансі чату, навіть якщо буде отримано однакову підказку, зроблено один і той же запит. Отже, щодо створення правильного посилання, для BMM слід використовувати URL-адресу, що посилається якомога пряміше на джерело (тобто на сторінку, де ви можете отримати доступ до моделі, а не на домашню сторінку видавця)» (Кузьмінська, Лупаренко & Пінчук, 2023, с. 101).

Таблиця 1

Політика щодо штучного інтелекту, сформульована в рекомендаціях для авторів провідних світових видавництв (станом на 2023 р)

Видавництво або група видавництв	Політика щодо штучного інтелекту, сформульована в рекомендаціях для авторів
Elsevier	Розміщено в рубриці «Видавнича етика». У політиці видавництва Elsevier відзначено строгі вимоги до конфіденційності, де поданий рукопис розглядається як конфіденційний документ. Редакторам заборонено використовувати генеративний інструмент штучного інтелекту для рецензування рукопису, наголошуючи на важливості людської відповідальності та критичного мислення у редакційному процесі (Elsevier, 2023)
Springer	Розміщено в окремій рубриці «Штучний інтелект». Авторська політика стосовно штучного інтелекту (ШІ) вимагає належної атрибуції авторства та документації використання великих мовних моделей (BMM) у розділі «Методи» рукопису, зазначаючи, що BMM, включаючи ChatGPT, не відповідають критеріям авторства. Щодо генеративних ШІ зображень, журнали Springer Nature не дозволяють їх публікацію, за винятком тих, які отримані від агентств з юридично прийнятних джерел, враховуючи швидкий розвиток цієї області та можливі зміни у політиці (Springer – International Publisher, 2023).
Taylor & Francis	Розміщено у рубриці «Новини» під назвою «Taylor & Francis роз'яснює відповідальне використання інструментів штучного

	інтелекту у створенні академічного контенту». Авторська політика Taylor & Francis щодо використання інструментів штучного інтелекту (ШІ) в академічному контенті підкреслює необхідність відповідального та відділеного від інструментів ШІ авторства. Видавець визнає потенціал ШІ для покращення результатів досліджень, проте автори зобов'язані нести відповідальність за зміст та джерела своєї роботи, інструменти ШІ можуть бути використані лише з належним підтвердженням та документацією (Taylor & Francis Newsroom, 2023).
Wiley	Розміщено в рубриці «Кращі практики з видавничої етики». Інструменти штучного інтелекту, зокрема великі мовні моделі, наприклад, ChatGPT, не можуть бути визнані авторами статей і не несуть відповідальності за опубліковану роботу або дизайн досліджень. Автори повинні докладно описати використання таких інструментів у розділі «Методи» або «Подяки», забезпечуючи прозорість та точність, відповідаючи за правильне посилання на будь-яку використану допоміжну роботу (Wiley, 2023).
Cambridge University Press	Розміщено в рубриці «Авторство і авторський внесок». Використання штучного інтелекту (ШІ) в наукових публікаціях повинно бути чесно відображене та ретельно пояснене, подібно до вимог, що пред'являються до інших програмних засобів та методології у наукових статтях. Проте, ШІ та ВММ не можуть бути визнані авторами в наукових роботах, опублікованих Кембриджським університетом, і автори несуть відповідальність за точність та оригінальність своєї роботи, включаючи використання ШІ, не порушуючи при цьому політику університету щодо плагіату та відзначаючи чужі ідеї та матеріали відповідним чином (Cambridge Core, 2023).

Отже, як видно з таблиці, у 2023 році провідні світові видавництва формулювали свою політику щодо дотримання норм академічної доброчесності та неунікного використання штучного інтелекту в академічному середовищі з певними акцентами. Так, видавництво Elsevier своєю заборонаю на використання генеративного інструменту штучного інтелекту для рецензування рукопису більше інтегрує це в рецензування статей. Видавництва Springer, Taylor & Francis та Cambridge University Press більше орієнтуються на авторство та етичні норми присвоєння собі думок, згенерованих штучним інтелектом. Видавництво Wiley фокусує увагу на зазначенні використання ШІ у структурних елементах статті, а також зазначенні покликання у списку використаних джерел.

Єдине, що справді об'єднує всі позиції впливових академічних видавництв, – це те, що штучний інтелект в жодному разі не може використовуватися для генерування тексту та публікування його за

авторством реальної людини, тобто в своїй політиці вони, по суті, заперечують те, для чого генеративний штучний інтелект був створений.

Зважаючи на те що зі швидким розвитком штучного інтелекту він давно перестав бути автономним і уже не прив'язаний до попередніх років чи немає обмежень, можемо припустити, що видавництва також змінили свої підходи до використання штучного інтелекту, тому через два роки після попереднього аналізу ми провели повторний аналіз, який може лягти в основу порівняння для визначення тенденцій, що простежуються у позначеній нами галузі.

Таблиця 2

**Політика щодо штучного інтелекту, сформульована в рекомендаціях
для авторів провідних світових видавництв
(станом на 2025 р)**

Видавництво або група видавництв	Основні акценти 2023 року	Інформація представлена на сайтах видавництва у 2025 році
Elsevier	Рукопис розглядається як конфіденційний документ, редакторам заборонено використовувати генеративний інструмент штучного інтелекту для рецензування рукопису.	Політика видавництва Elsevier щодо авторів, які використовують ШІ, передбачає, що авторам дозволяється використовувати генеративний ШІ та технології, що допомагають ШІ, в процесі написання статті до її подання, але тільки для покращення мови і читабельності своєї роботи. Для рецензентів це має бути зазначено внизу статті перед списком використаних джерел. Elsevier перевіряє роботи на використання ШІ, а самі програми підлягають ретельній оцінці на предмет упередженості та відповідають вимогам конфіденційності та безпеки даних. Elsevier впроваджує нові технології на основі штучного інтелекту, які допомагають рецензентам і редакторам у редакційному процесі, і які поважають конфіденційність авторів, рецензентів і редакторів та їхні права на захист персональних даних (Elsevier, 2025).
Springer	Належна атрибуція авторства та документація використання великих мовних моделей у розділі «Методи» рукопису.	Поки правові питання, пов'язані зі згенерованими ШІ зображеннями та відео, залишаються в цілому невирішеними, видавництво не дозволяє їх використання для публікації. Винятками є зображення/ілюстрації, отримані від агентств, з якими видавництво має договірні відносини і які створили

		зображення в юридично прийнятний спосіб; зображення та відео, на які є пряме посилання в статті, присвяченій ШІ, і такі випадки будуть розглядатися в індивідуальному порядку; використання генеративних інструментів ШІ, розроблених на основі конкретних наборів базових наукових даних, які можна атрибутувати та перевірити на точність, за умови дотримання етичних норм, авторських прав та обмежень щодо умов використання (Springer – International Publisher, 2025).
Taylor & Francis	Видавець визнає потенціал ШІ для покращення результатів досліджень, проте автори зобов'язані нести відповідальність за зміст та джерела своєї роботи.	Інструменти ШІ не повинні вказуватися як автори. Якщо такі інструменти використовуються, це має бути підтверджено та задокументовано належним чином. Taylor & Francis підтримує відповідальне використання інструментів генеративного ШІ, які відповідають високим стандартам безпеки даних, конфіденційності та захисту авторських прав у таких випадках, як: генерація та дослідження ідей, вдосконалення мови, інтерактивний пошук в Інтернеті за допомогою пошукових систем, розширених до рівня ВММ, класифікація літератури та допомога в кодуванні. Видавництво розробило повне керівництво, що описує очікування авторів, редакторів і рецензентів, які використовують інструменти штучного інтелекту у своїй роботі (Taylor & Francis Newsroom, 2025).
Wiley	Автори повинні докладно описати використання інструментів ШІ у розділі «Методи» або «Подяки», забезпечуючи прозорість та точність результатів дослідження.	Інструменти ШІ не можна використовувати для створення, зміни або маніпулювання оригінальними даними та результатами досліджень. Остаточне рішення про те, чи є використання інструментів ШІ доречним або допустимим в обставинах поданого рукопису або опублікованої статті, приймається редактором журналу або іншою стороною, відповідальною за редакційну політику видання. Технологія ШІ не може вважатися здатною ініціювати оригінальне дослідження без керівництва з боку людини. Інструменти ШІ не можуть нести відповідальність за опубліковану роботу або за дизайн дослідження, що є

		загальноприйнятою вимогою авторства, а також не мають правового статусу або можливості володіти або передавати авторські права. Тому ці інструменти не можуть виконувати роль автора статті і не можуть бути вказані як автор статті (Wiley, 2025).
Cambridge University Press	Використання ШІ в наукових публікаціях повинно бути чесно відображене та ретельно пояснене. ШІ та ВММ не можуть бути визнані авторами в наукових роботах.	ШІ та інструменти ВММ не можуть бути вказані в якості автора в будь-якій науковій роботі, опублікованій Кембриджем. Автори несуть відповідальність за точність, цілісність і оригінальність своїх наукових робіт, зокрема й за будь-яке використання ШІ. Воно також не повинно порушувати політику Кембриджу щодо плагіату. Наукові роботи повинні належати автору, а не представляти чужі ідеї, дані, слова або інший матеріал без належного цитування та прозорого посилання. Окремі журнали видавництва можуть мати більш специфічні вимоги або вказівки щодо дотримання цієї політики (Cambridge Core, 2025).

Отже, як засвідчує порівняльний аналіз матеріалів (див. Табл. 2), відбувся кардинальний зсув у підходах видавництв до використання штучного інтелекту, який простежується у таких позиціях, як: детальна розробка керівництв для використання ШІ для авторів, рецензентів, редакторів; розробка деякими видавництвами (наприклад, Elsevier) власних додатків та програм для використання ШІ згідно усіх етичних правил та прав захисту персональних даних; застосування технологій, які не тільки перевіряють роботи на плагіат, але й на використання штучного інтелекту; збільшено фокус на захисті персональних даних і права інтелектуальної власності. Згідно порівняння, видавництва єдині в тому, що інструменти ШІ не можуть виконувати роль автора статті і не можуть бути вказані як автор статті.

Висновки. Ми далекі від думки, що редакційна політика може бути остаточно сформульована. Єдине, що не викликає жодних сумнівів це те, що штучний інтелект з його розвитком вимагає постійного перегляду підходів постійної зміни політики, а основне – це робота зі свідомістю науковців у підходах до дослідження, адже жодні детектори чи інші програми, які перевіряють контент на його генерування штучним інтелектом або людським інтелектом, не

можуть справді внести глибинних змін, які є можливими лише при роботі з моральними аспектами та відповідальністю самих дослідників. ChatGPT є лише допомогою в дослідженнях, але не для написання повного тексту рукопису.

ЛІТЕРАТУРА

- Коновальчук, Н. О. (2023). Проблеми академічної доброчесності в умовах розвитку технологій штучного інтелекту. *Proceedings of X International Scientific and Practical Conference. Progressive Research in the Modern World*. 234–240. Retrieved from: <https://sci-conf.com.ua/wp-content/uploads/2023/06/PROGRESSIVE-RESEARCH-IN-THE-MODERN-WORLD-22-24.06.2023.pdf#page=234>
- Кузьмінська, О. Г., Лупаренко, Л. А., Пінчук, О. П. (2023). Майстер-клас «Етичні засади публікації результатів наукових досліджень: запобігання плагиату». І наук.-практ. конф. з міжнар. участю. *Відкрита наука в умовах інтеграції освіти України до європейського дослідницького простору (OS-UA-ERA-2023)*. 95–103.
- Толочко, С., Бордюг, Н., Міронець, Л. (2023). Академічна доброчесність та штучний інтелект освітній і науковій діяльності. *Інноваційна педагогіка. Теорія та методика навчання (з галузей знань)*, 62 (2), 25–32.
- Яндола, К. О., Бабич, А. А., & Мірошніченко, О. С. (2024). Проблема академічної доброчесності в контексті використання штучного інтелекту в освітньому процесі закладів вищої освіти. *Педагогічні науки: теорія та практика*, 3, 164-171. <https://doi.org/10.26661/2786-5622-2024-3-21>
- Birks, D., Clare, J. (2023). Linking artificial intelligence facilitated academic misconduct to existing prevention frameworks. *International Journal for Educational Integrity*, 19, 20. <https://doi.org/10.1007/s40979-023-00142-3>
- Cambridge Core (2023). *Authorship and contributorship*. Retrieved from: <https://www.cambridge.org/core/services/authors/publishing-ethics/research-publishing-ethics-guidelines-for-journals/authorship-and-contributorship#ai-contributions-to-research-content>.
- Cambridge Core (2025). *Authorship and contributorship*. Retrieved from: <https://www.cambridge.org/core/services/authors/publishing-ethics/research-publishing-ethics-guidelines-for-journals/authorship-and-contributorship#ai-contributions-to-research-content>.
- Elsevier (2023). *Publishing ethics*. Retrieved from: <https://www.elsevier.com/about/policies/publishing-ethics#Authors>.
- Elsevier (2025). *Publishing ethics*. Retrieved from: <https://www.elsevier.com/about/policies/publishing-ethics#Authors>.
- Himendra Balalle, Sachini Pannilage (2025). Reassessing academic integrity in the age of AI: A systematic literature review on AI and academic integrity. *Social Sciences & Humanities Open*, 11. <https://doi.org/10.1016/j.ssaho.2025.101299>.
- Springer – International Publisher (2023). *Artificial Intelligence (AI)*. Retrieved from: <https://www.springer.com/de/editorial-policies/artificial-intelligence--ai-/25428500>.
- Springer – International Publisher (2025). *Artificial Intelligence (AI)*. Retrieved from: <https://www.springer.com/de/editorial-policies/artificial-intelligence--ai-/25428500>.

Taylor & Francis Newsroom (2023). *Taylor & Francis Clarifies the Responsible use of AI Tools in Academic Content Creation*. Retrieved from: https://newsroom.taylorandfrancisgroup.com/taylor-francis-clarifies-the-responsible-use-of-ai-tools-in-academic-content-creation/?_gl=1*7p0e5z*_ga*MTg2NTE0NzgwOC4xNjg4NzQ1OTc3*_ga_0HYE8YGOM6*MTY5ODY4NTcwNC4zLjEuMTY5ODY4NjQ2OC4wLjAuMA..&_ga=2.65901934.1114213629.1698685705-1865147808.1688745977.

Taylor & Francis Newsroom (2025). *Taylor & Francis Clarifies the Responsible use of AI Tools in Academic Content Creation*. Retrieved from: https://newsroom.taylorandfrancisgroup.com/taylor-francis-clarifies-the-responsible-use-of-ai-tools-in-academic-content-creation/?_gl=1*7p0e5z*_ga*MTg2NTE0NzgwOC4xNjg4NzQ1OTc3*_ga_0HYE8YGOM6*MTY5ODY4NTcwNC4zLjEuMTY5ODY4NjQ2OC4wLjAuMA..&_ga=2.65901934.1114213629.1698685705-1865147808.1688745977.

Wiley (2023). *Best Practice Guidelines on Publishing Ethics*. Retrieved from: <https://authorservices.wiley.com/ethics-guidelines/index.html>.

Wiley (2025). *Best Practice Guidelines on Publishing Ethics*. Retrieved from: <https://authorservices.wiley.com/ethics-guidelines/index.html>.

SUMMARY

Zabolotna Oksana, Zagoruiko Liudmyla. Artificial intelligence and academic integrity: questions without answers.

This study examines how leading international academic publishers have developed and evolved their policies regarding AI use in scholarly publishing. Researchers analyzed websites of five major academic publishers (identified through AI consultation) to investigate their approaches to AI regulation. The study conducted two analyses separated by two years to track the evolution of policy on AI use. The results showed that all publishers agreed that AI should never generate text published under human authorship, essentially contradicting generative AI's primary designed purpose. A comparative analysis revealed fundamental shifts in publisher approaches. Publishers developed detailed guidelines for authors, reviewers, and editors on how to use and check AI in research. The research demonstrates that publisher policies cannot be formulated due to AI's rapid evolution. Constant policy review and adaptation are necessary as technology capabilities continue expanding. Despite policy evolution, AI tools cannot serve as article authors or receive authorship credit. It maintains human accountability in scholarly attribution and publishing standards. The study emphasizes that technological detection methods alone cannot address fundamental integrity issues. No software can replace the moral responsibility and ethical awareness that researchers must personally follow. The research concludes that AI tools like ChatGPT should function as research aids rather than manuscript substitutes. The future of academic integrity depends on balancing technological assistance with human responsibility, ethical awareness, and continuous policy adaptation in scholarly work.

Key words: artificial intelligence, academic integrity, confidentiality, publishing policy, ethical norms.